

Bölüm 5

OSMANLI'DA BİR AFET YÖNETİMİ ÖRNEĞİ: RODOS DEPREMLERİ

Arzu BAYKARA TAŞKAYA¹

GİRİŞ

Rodos Adası, Akdeniz'deki en büyük adalardan biridir. Osmanlı Devleti'nde sürgün veya kalebentlik yeri² olarak adı hafızalarda yer etmiştir. Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilâyeti'nin ilk olarak Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) zamanında, 1553 yılında, Anadolu Beylerbeyliği'nden Kocaeli, Sığla, Biga; Rumeli Beylerbeyliği'nden Eğriboz, İnebahtı, Mezistre, Karlıeli ve Midilli Sancakları alınarak kurulmuştur. Bu vilâyetin sınırları zaman içinde değişiklik göstermiştir (Ünal, 2002: 251-261; Ünen, 2013).

Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilâyeti'nin merkezi olarak Gelibolu, XIX. yüzyıla kadar merkez olma özelliğini korudu. Rodos Adası bir ara sancak haline getirilirken Tanzimat'tan sonra ise sürekli yeni düzenlemelere sahne oldu. Bu sırada Biga merkez olmak üzere Rodos, Midilli, Sakız ve İstanköy adaları eyalete dâhil bulunuyordu. Ayrıca bir ara Kıbrıs adası da eyalete bağlandı, Biga Sancağı da Hüdâvendigâr'a nakledildi. Eyalet, 1876'da Sakız ve Rodos en önemli merkez olmak üzere Bozcaada, Limni, Midilli, İmroz, İstanköy ve Meis'ten meydana geliyordu (Şakiroğlu, 1993: 500-501).

1854'te Fransız bilim adamı Guerin, Rodos Adası'nda 5.500'ü şehirde, 500'ü köylerde yaşayan Türklerden söz eder (Kiel, 2008: 155-158). Şehrin varoşlarında 5.000, köylerinde 15.000 Ortodoks Hristiyan mevcuttu. Yahudiler ise 1.000 kişi olarak tespit edilmişti. XIX. yüzyıl içerisinde bütün adada hızlı bir nüfus artışı görüldü. 1891'de Vital Cuinet, son Osmanlı istatistiklerini kendisine temel alarak adada toplam 6.825 Türk, 20.250 Rum, 1513 Yahudi ve 566 Romalı Katolik olduğunu, yeni gelen bazı Ermenilerle birlikte nüfusun tamamının 29.148'e

¹ Dr. Öğr., Üyesi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu, a.baykara20@gmail.com

² Osmanlı Devleti'nde adam öldürme, yaralama, hırsızlık gibi cürümlerin ceza uygulamaları ehl-i örf'e havale edildiğinden bunların karşılığında farklı cezalandırma şekillerine başvurulabiliyordu. Kalebentlik cezası siyasi suçlar dışında teşhir, para cezası, küreğe koyma, hapis, sürgün gibi ta'zir cezalarından biriydi (İşbilir, 2016: 5-7).

KAYNAKLAR

1-Osmanlı Arřivi Başbakanlık Osmanlı Arřivi (BOA)

-Belgeler

1. **Amedi Mektubi** A,MKT. UM. 58 -83; A.MKT. MHM, 263-38; A. MKT. MHM. 262-74; A.M-KT. MHM. 267-65; A.MKT. MHM. 276-52; MKT. MHM. 103-66; A. MKT. NZD. 199-53; A. MKT. NZD. 199-53; A}MKT. UM. 277 -39; A. MKT. MVL, 83-46; A.MKT. MVL, 83-71; A.} MKT. UM. 268-5; A. MKT. MVL, 87-2; A.}MKT. UM. 289-4; A.MKT. MHM,106-7; A.MKT. NZD. 256 -90; A. AMD. 87-69; A.MKT. MHM. 262, 19; A. MKT. MHM, 266-35.
2. **Cevdet Tasnifi**, C. AS. 367 – 15182.
3. **İrade-i Dâhiliye** İ.DH, 230 -13817; İ. DH. 230 – 13825; İ.DH. 358 -23635; İ. DH. 506-34438; İ. DH. 516-35105; İ. DH, 511-34791
4. **İradeyi Meclisi Vala Riyaseti** İ. MVL. 394 -17176; İ. MVL. 512 -23101
5. **Maarif Mektubi Kalemî** MF, MKT, 699-40
6. **Meclis-i Valâ Riyaseti** MVL. 237 -70; MVL. 303 -14; İ. MVL. 485-21975; MVL. 331-121; MVL.799-50; MVL, 797 -682; MVL, 790-44; MVL. 793-31, İMVL. 373-16375.

-Defterler

7. **Evkaf Defteri**, EV, d,18029.

2- Basılı Eserler

1. Adıyeke, A. N. ve Adıyeke, N. (2012). 1856 Girit Depremi, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 31 (51), 1-38.
2. Baykara Tařkaya, A. (2020), *Menteře (Muęla) Sancağı'nda orman sanayi ve kerestecilik (1844-1923)*, Edit: Arzu Baykara Tařkaya, *İktisad ve işletme üzerine*. Ankara: İksad Yayınevi, 41-63.
3. Duran, Faik Sabri,(1996).*Büyük Atlas, İstanbul*.
4. Emecen, F. (1991). Atiyye –yi Seniyye, *TDVİA*, İstanbul, C.4., 64
5. İnalçık, H. (2012). Timar, *TDVİA*, C.41, 168-173.
6. İşbilir, Ö. (2016). Kalebend, *TDVİA*, C. EK-2, 5-7.
7. Kiel, M. (2008). Rodos. *TDVİA*, C -35, 155-158.
8. Newton, C. T. (1865). *Travels and discoveries in the Levant*, Volume I, London.
9. Sezer, L. İ. (2003). Muęla yöresinde deprem aktivitesi ve riski. *Kuvaterner Çalıştayı IV*, İTÜ Avrasya Yerbilimleri Enstitüsü, İstanbul, 111-120.
10. řemsettin, S. (1306). *Kamus'ul Alam*. Rodos Maddesi, C. 3, İstanbul.
11. Tekin, K. H. (2014). Osmanlı devleti'nde gelenekten yeniliğe geçişin anlamlı bir sembolü: Mecidi nişanları. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 28, 393-411.
12. Ünal, A. A. (2002). XVI. ve XVII. yüzyıllarda Cezayir Bahr-i Sefid (Akdeniz -Ege Adaları) ya da Kaptan Pařa Eyaleti. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 252-261.
13. Ünen, U. (2013). *XVIII. yüzyılda Osmanlı idaresinde Rodos Adası*, Adnan Menderes Üniversitesi, Yüksek Lisan Tezi, Aydın.
14. Yazıcı, M. (2012). 1851 Meęri Depremi. *Muęla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 113-129.
15. Yolsal S. ve Taymaz, T. (2010). Gökova Körfezi depremlerinin kaynak parametreleri ve Rodos-Dalaman bölgesinde Tsunami Riski. *İTÜ Dergisi*, 9 (3), 53-65.
16. Zachariadou, E. (2001). *Osmanlı İmparatorluğu'nda doğal afetler*, **Editör:** Elizabeth Zachariadou, Tarih Vakfı İstanbul: Yurt Yayınları